

ב. בחוץ לארץ אוכלים בספכה בלילה וביום, מפני שהוא ספק שביעי ואין מברכים על ישיבתה (רכה-ד). ואומר זמן (ברכת שהחנינו) בקדוש, ששמיני עצרת הוא רגל בפני עצמו (רכה-ה).

ג. כל סדר התפלה ידוע ומפרסם, והמנהג שכל הצבור עולים לתורה ביום שמחתה של תורה, ואפלו קטנים אם יודעים לברך. ואלה שאינם יודעים מעטרים אותם בחפה, ואחד קורא, ומברכים אותם בצותא. ומנהג החתנים ידוע בכל קהלה לפי מנהגיה. ויש לזהר שלא לאמר הקורא בתורה "בסימנא טבא" אחרי ברכת חתן בראשית, לפני הקריאה, כי הוא הפסק, אבל ^{אומר תפלה} לאמר זה לפני הברכה. וסדר תפלת הגשם גם הוא ידוע (רכה-ו).

ד. מתחילים לומר בברכה שניה "משיב הרוח ומוריד הגשם" בתפלת מוסף של יום-טוב האחרון של חג, ואין פוסקים עד תפלת מוסף של יום-טוב הראשון של פסח (רכה-ז). אסור להזכיר הגשם עד שיכריז השליח-צבור. ויש אומרים שקדם שמתחילים מוסף מכריז השמש "משיב הרוח", כדי שהצבור יזכירו בתפלתם, וכך נוהגים. ולכן אף אם הוא חולה או אנוס ומתפלל בביתו לא יזכיר בתפלתו "משיב הרוח" עד שידע שכבר הכריז שליח-צבור. וקהלות הספרדים נהגו לומר תקון הגשם לפני תפלת מוסף, והיא עצמה הכרזה (רכה-ח). וכל דיני הזכרת הגשם בארנו בפרק יז.

ה. נהגו להקיף בספרי תורה אחרי תפלת ערבית, מוסף, מנחה וערבית של מוצאי יום-טוב. ורצוי לקדש לפני ההקפות בשחרית, מפני שמחלקים ספריות לכבוד החתנים והצבור טועמים מהם. וההקפות של מוצאי יום-טוב יש להם יסודות בתורת הח"ן. ומן השמים גרמו וההקפות של מוצאי יום-טוב בארץ ישראל הן הנערכות ברב עם הדרת מלך ובשמחה עצמית רבה. וסימנא מלתא היא, והשמחה ביום זה בשמחת התורה תהיה השמחה שרויה בביתו כל השנה (רכה-ט).

פרק קיג

הלכות חנוכה

א. בבית שני כשמלכי יון גזרו גזרות על ישראל ובטלו דתם ולא הניחו אותם לעסק בתורה ובמצוות, ופשטו ידם בממונם ובבנותיהם ונכנסו להיכל ופרצו בו פרצות וטמאו הטהרות, וצר להם לישראל מאד מפניהם, ולחצום לחץ גדול, עד שרחם עליהם אלקי אבותם והושיעם מידם והצילם. וגברו בני חשמונאי, הפהנים הגדולים, והרגום והושיעו ישראל מידם, והעמידו מלך מן הפהנים וחזרה

מלכות ישראל יתר על מאתים שנים עד החרבן השני (רכו-א). וכשגברו ישראל על אויביהם ואבדום, בכ"ה לחדש כסלו ה'ה, ונכנסו להיכל ולא מצאו שמן טהור במקדש אלא פך אחד ולא ה'ה בו להדליק אלא יום אחד בלבד, והדליקו ממנו נרות המערכה שמונה ימים עד שפתשו הזיתים והוציאו שמן טהור (רכו-ב). ומפני זה התקינו חכמים שבאותו דור, שיהיו שמונת ימים האלו שתחלתן כ"ה בכסלו, ימי שמחה והלל, ומדליקים בהן הנרות בערב על פתחי הבתים להראות ולגלות הגס. וימים אלו הם הנקראים חנכה (רכג-ג).

ב. ימי חנכה אסורים בהספד ובתענית, ואין מספידין בהם אלא חכם בפניו (בשעת ההלילה), ואין מתענים בו יום שמת בו אב או אם. והנוהגים לבקר בבית הקברות ביום פקדת השנה יקדימו הבקור לפני חנכה. אבל על קברות הצדיקים מתר להשתטח (רכו-ד). והמתענה תענית חלום בחנכה חייב להתענות תענית לתעניתו אחרי חנכה כדין שבת (רכו-ה).

ג. רבוי הסעודות בחנכה הן סעודות הרשות, ואם אומרים בהם זמירות ושכחות ודברי תורה, נחשבות סעודות מצוה (רכו-ו).

ד. נוהגות הנשים שלא לעשות מלאכה בעוד הנרות דולקות, ויש מי שאומר שאין להקל להן. ויש אומרים שגם אנשים צריכים להמנע ממלאכה באותה שעה. ושעור האסור הוא חצי שעה (רכו-ז). וראוי לנשים לזהר לא לעשות כביסה ומעשה מחט וכן שאר מלאכות ביום ראשון ואחרון של חנכה וכל שכן בראש חודש, ונשים שפרנסתם במלאכות אלה אין להחמיר (רכו-ח).

הדלקת הנרות

ה. מצות גר חנכה מצוה חביבה היא עד מאד, וצריך אדם להזהר בה כדי להודיע הגס ולהוסיף בשבח האל והודיה לו על הנסים שעשה לנו (רכז-א). ומשהגיע זמן הדלקתה אפלו ללמד אסור ואפלו התחיל פוסק, וכל שכן שאסור לאכל או לעסק בכל עסק אחר. וראוי להחמיר בכל אלה חצי שעה קדם זמן ההדלקה (רכז-ב).

ו. בלילה הראשון מדליק אחד ומוסיף אחד בכל לילה כידוע. ויש נוהגים שכל אחד מבני הבית מדליק גר לעצמו (רכז-ג). ואסור להשתמש לאור נרות חנכה אפלו תשמיש קדשה כגון למוד תורה, ולכן נוהגים להדליק גר נוסף, הנקרא שמש, כדי שאם ישתמש יהיה זה לאור הנר הנוסף, ויניחנו רחוק קצת מיתר הנרות (רכז-ד).

ז. מצות גר חנכה להניחו על פתח הסמוך לרשות הרבים מבחוץ. ואם גר בעליה (קומה עליונה) שאין לו פתח פתוח לרחוב, מניחו בחלון או במרפסת

הסמוכים לרחוב. ומצוה לעשות פנס זכוכית ולהניחם במקום שיראו לעוברים ושבים. בשעת ספנה שגזרו שלא לקים מצוות מניחו על שלחנו ודין (רכז-ה).

ח. ומצוה להניחו בטפח הסמוך לפתח משמאל, כדי שתהיה מזוזה מימין ונר חנכה משמאל (רכז-ו).

ט. כל השמנים והפתילות פשרים לנר חנכה, ושמן זית מצוה מן המבחר. ונהגו להדליק בנר שעוה, פי אורו נר וצלול. ואין יוצאים ידי חובה באור החשמל להדלקת נר חנכה (רכז-ז).

י. עקר מצוה להדליקה בצאת הפוכבים, ונמשך זמן מצוה חצי שעה, והוא הזמן שבו עוברים ושבים בני אדם בדרךם לביתם ויש פרסום הנס (רכז-ח). * ויש מן האשכנזים שנהגים להדליק נר חנכה סמוך לשקיעה. אבל בזמננו אף שרצוי להקפיד על זמנים אלו, אבל אין מעכב, כיון שעקר ההדלקה היא לבני הבית, ולכן ידליק כשכל בני הבית מקבצים יחד והוא פרסום הנס בזמננו (רכז-ט). עבר זמן זה, מדליק והולך כל הלילה בברכה אם שנים מבני הבית ערים עדין. ואם ישנו כלם (אף כי לעניות דעתי נראה שיכול לברך, אבל משום חשש ספק ברכות) טוב שיידליק בלא ברכה (רכז-י).

יא. המדליק בלילה ראשון מברך שלש ברכות: להדליק נר חנכה, שעשה נסים ושהחנינו, ואם לא ברח שהחנינו בלילה ראשון מברך בלילה שני, או כשיזכר בשאר לילות, בשעת הדלקה דוקא. ויברך כל הברכות קדם שיידליק, שכל המצוות מברך עליהן עובר לעשייתן (רכז-יא). ובלילה שני וממנו ואילך מברך שתי ברכות בלבד. ואחרי הדלקת הנר הראשון, יכול לומר: "הנרות הללו" וכו' בשעת הדלקת נרות התוספת. והנהיג לאמרו אחרי הדלקת כל הנרות טוב עושה (רכז-יב).

יב. ויכול להקדים הדלקתה מפלג המנחה ולמעלה, הינו שעה ורבע לפני הלילה, ובלבד שיתן בה שמן שתדלק חצי שעה אחרי צאת הפוכבים. וביום ששי מדליקים נרות חנכה לפני נרות שבת, ובלבד שישים שמן, או שיידליק נרות גדולים שישארו דולקים עד חצי שעה אחרי צאת הפוכבים (רכז-טז).

יג. מדליקים נר חנכה בבית-הכנסת ומברכים עליו לפרסם הנס (רכז-ל). ואין אדם יוצא בנרות בית הכנסת, ואפלו השליח-צבור עצמו צריך להדליק בביתו. ומכל מקום לא יחזור לברך שהחנינו בביתו אם לא שמדליק להוציא אשתו ובני ביתו. ואם הדליק תחלה בביתו ואח"כ מדליק בבית-הכנסת, יברך גם ברכת שהחנינו (רכז-לא).

יד. ונהגים להדליק בבית-הכנסת בין מנחה למעריב (רכז-לב). ובערב שבת המנהג הנכון הוא להדליק אחר מנחה, ומודיעים מראש שמתפללים מנחה גדולה והפל מדליקים בביתם נר חנכה קדם נר שבת. ואין לברך על הדלקת נרות בבית-הכנסת אלא במנין עשרה בלבד, ובערב שבת שהשעה דחוקה ואין מנין

בבית-הפנסת בשעת ההדלקה, נחלקו הפוסקים לענין הברכה, וספק ברכות להקל ולא יברכו (רכז-לה).

טו. במוצאי שבת מדליקים נר חנכה בבית-הפנסת לפני הבדלה, ובבית נחלקו המנהגים, והמנהג המבחר הוא כמנהג ירושלים, להבדיל תחלה ואח"כ להדליק (רכז-יח). ואין מבדילין על נר חנכה לפי שאין נהנין לאורו, ואין מברכים על הנר עד שיאותו לאורו (רכז-יז).

טז. מנהג ירושלים להדליק גרות חנכה גם ביום בבית-הפנסת בלא ברכה. לפני אמירת "ארוממך" שבזמירות, דגמת גרות המקדש (רכז-לה).

יז. נר חנכה בבית-הפנסת מניחו בכתל דרום כנרות המנורה שבמקדש ומסדרן ממזרח למערב. והמדליק עומד אחוריו לדרום ופניו לצפון (רוצה לומר בין הכתל למנורה) ומתחיל מימינו שהוא הנר הסמוך לארון הקדש ומוסיף והולך ומתחיל מהשמאל ופונה לימינו. אבל מנהג הספרדים שהמדליק עומד כנגד המנורה ופניו לדרום ומדליק דרך ימין ממזרח למערב (רכז-לו).

יח. נר חנכה שמדליקים במסבות מצוה, כבר נפוץ המנהג שלא לברך עליו (רכז-לז). ועיין היטב שם בהערה.

יט. הדלקה עושה מצוה (הסבר הלכה זאת באורך ראה במקור במבוא לסעיף לח). לפיכך, אם פכתה קדם שעבר זמנה אינו זקוק לה. ומצוה על-כל-פנים לחזור ולהדליקה. ואם הדליקה לכתחלה במקום שהרות מצויה וככתה, זקוק לה לחזור ולהדליקה במקום שאין רוח מצויה ולא יברך עליה (רכז-לח).

כ. וצריך להדליקה במקום הנחתה דוקא, ואפלו אם בעל-הבית חולה ושוכב על מטתו, אין מביאים לו את החנכיה להדליקה על-מנת להניחה אח"כ במקומה, ולכן יעשה שליח להדליקה במקום הנחתה, ויכול החולה לברך והשליח ידליק בחדר ההוא לפניו תכף ומיד (רכז-מא).

החייבים בהדלקה

כא. אשה חייבת בנר חנכה ומוציאה כל בני הבית בהדלקתה. ואדם שפבר הדליק וברך, יכול לחזור ולברך ולהוציא אשה, בין שהוא ידליק בשבילה ובין שהיא תדליק, פיון שהיא חייבת (רכז-כא).

כב. סומא חייב בהדלקה, ואם הוא בבית שאחרים מדליקים ישתתף עמהם. ואם נשוי אשתו מדלקת עליו. ואם שרוי ביחידות יבקש מאחרים שיסייעוהו בהדלקה, אבל לא יברך (רכז-כב).

כג. קטן שהגיע לחנוף צריך להדליק. לפי הנוהגים להדליק נר אחד לכל בני הבית, מדבר איפוא בקטן שיש לו בית בפני עצמו, ומדליק ומברך פיון שהגיע לחנוף. והנוהגים שכל אחד מבני הבית מדליק לעצמו, פשוט שקטן שהגיע

לחנוך מדליק ככל בני הבית ומברך. אבל אינו יכול להוציא גדולים בברכתו (רכז-כג).
כד. קהלות הספרדים נוהגים שבעל הבית מדליק את נר החיוב, ואת יתר נרות
 ההדור נותן לבניו ולבנותיו הקטנים שהגיעו לחנוך. והנר הנוסף (השמש)
 יכול להדליק גם קטן שלא הגיע לחנוך לחבב עליהם המצוות ולחנכם (רכז-כד).
 (* ויש נוהגים לפי הגר"א להתחיל תמיד מן הנר הראשון שהוא עקר המצוה ולא
 בנר התוספת).

כה. אורח, וכן כל המתאכסן אצל בעל-בית, משתתף בפרוטה, או שבעל-הבית
 מקנה לו חלק בשמן במתנה, ויוצא ידי חובה. וכשאשתו מדלקת עליו
 בביתו יוצא ידי חובתו בהדלקתה (רכז-כה). ויש אומרים שאם רוצה להחמיר
 ולהדליק בעצמו רשאי גם לברך. ויש אומרים שאינו רשאי שלא לצאת בהדלקת
 אשתו, אלא אם כן ישער להדליק גרותיו ולברך עליהם זמן מה קדם שאשתו
 מדליקה בביתו, הינו שהיא מדליקה מן הסתם אחרי מעריב כמנהג העולם, והוא
 ידליק קדם לכן (רכז-כו). ומפאן יוצא בברור שמי שנסע למרחקים, שאפק השקיעה
 משתנה, יכול בפשיטות להדליק ולברך במקום שנמצא (רכז-כח. ובמקור הארכנו).
כו. ראוי שאורח המתאכסן בבית-מלון ולא אצל בעל-הבית, ידליק נרות חנכה
 בבית-פנסת ויברך שם, ואם ירצה יחזור להדליק בבית מלונו בלא ברכה
 (רכז-כט).

מדיני תפלות חנכה

כז. כל שמונת ימי חנכה אומר "על הנסים" בברכת "מודים". ואם לא אמר אין
 מחזירין אותו. ואם נזכר באותה ברכה, כל זמן שלא הזכיר השם (ברוך אתה
 ה' הטוב שמה). אפלו נזכר בין אתה להשם חוזר. ומי ששכח לומר על הנסים יאמר
 אחר גמר תפלתו קדם יהיו לרצון: הרחמן הוא יעשה לנו נסים ונפלאות כשם
 שעשית לאבותינו בימים ההם בזמן הזה בימי מתתיהו וכו'. וראוי לומר "ועל
 הנסים" ברא"ו, כי הוא נמשך ל"מודים אנחנו לך... ועל נפלאותיך וטובותיך... ועל
 הנסים ועל הפרקן". כמו כן יאמר לשכחם תורתך ולהעבירם מחקי רצונך, והוא
 נכון ע"פ מטבע הלשון. ויש עוד דקדוקים שכתבו אחרונים ואינם עקר (רכז-כ).
כח. גם בברכת המזון אומר על הנסים, ודינו ממש כבתפלה. ואם שכח לאמרו
 אומר בהרחמן: הרחמן הוא יעשה לנו נסים וכו' (רכז-ג).

כט. בזמירות שאומרים מזמור "ארומך ה' פי דליתני" לפני "ה' מלך", לא
 יאמר מזמור שיר חנכת הבית לדוד, אלא בדרך כלל השנה כלה, מפני
 שאמירתו עתה היא לשם פסוקי דזמרה, ורק לאחר התפלה אומרים אותו כשיר של
 יום (רכז-ד). וכל יתר סדר התפלה ידוע. ואומרים הלל גמור בברכה. וגם בבית
 האבל אומרים ההלל, וגם האבל יאמרנו (רכז-ה). וסדר קריאת התורה וחלוקי